

àdhuc a finançar els seus llibres; Cruzet, a més, busca mecenatges diversos i crea modalitats de subscripció. També se'ns narren les actuacions de Cruzet en el camp de la promoció: organització d'actes, convocatòria de premis literaris, anuncis a la premsa, pressió sobre els crítics... Una de les dificultats més grans que ha de superar Cruzet és la censura franquista. Aquí, el relat de Sopena és molt viu: ens permet veure quin era el funcionament real de la censura i quines estratègies seguia un editor com Cruzet per aconseguir el màxim d'aprovacions possibles.

Per escriure aquest llibre, fruit d'una tesi doctoral, Mireia Sopena ha regirat una quantitat ingent de documentació de l'Editorial Selecta que durant molts anys va custodiar el nebot de Cruzet, Sebastià Borràs Tey, i que actualment és propietat de la Biblioteca de Catalunya. També ha recollit una enorme quantitat de testimonis, orals i escrits, dels protagonistes d'aquella aventura. Tot plegat es presenta al lector amb un bagatge teòric sòlid, en què sobresurten les referències a Bourdieu i a Genette. Positivisme documental, doncs, però orientat per uns fonaments teòrics amb ambició, sense en cap cas atabalar el lector amb excessives referències arxivístiques o bibliogràfiques ni tractant d'enlluernar-lo amb una banal exhibició de terminologia teòrica. Tot en el llibre de Sopena resulta mesurat, equilibrat i justificat.

Sopena se centra en el període en què la Selecta és en mans de Cruzet, és a dir, des de l'inici a primers anys quaranta fins a 1962. L'etapa post Cruzet és certament menys interessant, atès que la Selecta perd l'hegemonia del llibre en català, que passa a Edicions 62, però potser hauria sigut interessant que se'ns expliqués alguna cosa més sobre aquests anys. Sigui com sigui, el llibre és una oportunitat per reivindicar l'aportació de Selecta, que no havia sigut prou ben explicada fins ara. Després de Cruzet, l'edició en català comptarà amb altres grans noms, entre els quals podríem destacar Joan Sales (Club dels Novel·listes), Josep M. Castellet (Edicions 62) i Jaume Vallcorba (Quaderns Crema), que per motius diversos han sigut més reivindicats.

VIDAL, Miquel Àngel: *El mite de Robines. Narrativa de Llorenç Moyà*, Mallorca: Edicions Documenta Balear, 2025; «Menjavers» 164.

PERE ROSSELLÓ BOVER

Universitat de les Illes Balears

pere.rossello@uib.cat

A El mite de Robines. La narrativa de Llorenç Moyà Miquel Àngel Vidal realitza una anàlisi exhaustiva de la dedicació de l'escriptor de Binissalem a la prosa narrativa. Moyà fou un important poeta, que la crítica ha situat en la generació dels anys 50 o de la postguerra, juntament amb Blai Bonet, Josep M. Llompart i Jaume

Vidal Alcover. Just per la seva obra poètica l'aportació de Moyà a la literatura catalana ja és important i definitiva, però també cal tenir en compte les obres teatrals i la seva obra narrativa, tot i que en vida Moyà només veié publicat el volum de contes *A Robines també plou* (1958). La resta de la seva obra en prosa, que va quedar inèdita i que fins ara s'ha publicat parcialment, té un relleu molt menor. De fet, està formada per textos que potser l'autor considerava poc reeixits i que acabaren en el calaix en forma mecanoscrita. És fàcil deduir que, com a escriptor, Moyà tenia unes qualitats que el feien més apte per a la poesia, gènere en què es devia sentir més còmode. En la seva narrativa s'observa una certa incapacitat per crear personatges amb profunditat psicològica. Sovint tendeix a recrear costums i fets més bé anecdòtics i defuig la creació d'històries complexes. D'aquí que Miquel Àngel Vidal pensi que Moyà «abandonà el gènere [narratiu] perquè es trobava més còmode escrivint poesia i teatre» (p. 15).

Miquel Àngel Vidal parla del lligam entre l'obra en prosa i el poble de Binissalem, al qual Moyà es refereix quasi sempre amb el nom antic de Robines. Tot i això, com remarca en l'estudi, només algunes d'aquestes obres transcorren a Binissalem. Robines, però, es converteix en un mite, un lloc ideal on l'escriptor situa la seva ficció literària. És la visió idealitzada del poble, una població que en els segles XVIII i XIX va viure un moment d'esplendor econòmic. Pertanyent a una família benestant de Binissalem, que havia viscut la ufana d'uns anys ja desapareguts, Llorenç Moyà evoca en els seus textos aquests temps que contrasten amb el present de l'època de la postguerra del moment de l'escriptura. D'aquí que la seva narrativa basculi entre dos pols: un, que es pot considerar més bé idealitzador, i un altre, realista, que en alguns relats inèdits cau de ple en el denominat *tremendisme*, propagat aleshores per Camilo José Cela.

L'autor de l'estudi comença per parlar-nos de l'obra narrativa de Moyà escrita en castellà, en la seva joventut. L'estudiós ens indica que l'escriptor desenvolupa el mite de Robines en tres cercles concèntrics: «El "jo" i el llinatge familiar, el casal de can Gelabert i el tercer, el poble de Binissalem» (p. 29). Efectivament, rere alguns personatges dels seus relats, que solen caracteritzar-se per algun defecte físic o per alguna mancança, hi podem endevinar l'*alter ego* de l'escriptor. Però sobretot és la presència de la família i del casal (can Gelabert), habitat des d'antic pels seus avantpassats, el que uneix la narrativa de Llorenç Moyà amb el seu entorn més proper.

Miquel Àngel Vidal ens parla de l'obra en castellà dels anys 30 i 40, formada per dues novel·les senceres, *Coralina* i *La tribu de la encina*, i per una altra inacabada, titulada *Bálder*, «*El Rojo*». Són obres de joventut, escrites quan Moyà tenia uns vint anys. L'estudiós subratlla els deutes que, per exemple, *Coralina* té amb obres com *Ben-Hur*, de Lewis Wallace, o *Quo vadis*, d'Henryk Sienkiewicz. Aquesta atracció pel món romà també es reflecteix a *Bálder...* i a *La tribu...* En aquesta última, a més de la petja dels clàssics, creiem que hi podria haver una certa influència del poema de Miquel Costa i Llobera *La deixa del geni grec*, on també apareix una Tribu de l'Alzina.

Tanmateix, el que realment ens interessa és la producció de Llorenç Moyà en català. Vidal ha dut a terme un treball exhaustiu en l'Arxiu Llorenç Moyà Gelabert, la qual cosa li permet parlar-nos també de les obres inèdites. En primer lloc, es refereix a dues narracions, «Senyors i sobrevinguts» i «La llumenera», escrits a la segona meitat dels anys 40, que van ser reproduïdes en l'apèndix de les *Memòries literàries* (2004). Després es refereix a les tres novel·les breus que va escriure ja a la dècada dels 50: *La posada de la núvia*, *La vida romàntica del besavi Llorenç* i *Viatge al país de les cantàrides*. De les tres, només la tercera va ser publicada pòstumament. Vidal analitza les relacions entre aquestes obres i altres textos literaris (i cinematogràfics) que les poden haver influït, així com els vincles entre aquests llibres i algunes peces poètiques de l'escriptor binissalemer. Després d'una anàlisi de les tres força exhaustiva, observa que aquests llibres tenen una sèrie de mancances i que el més aconseguit és *Viatge al país de les cantàrides*.

L'anàlisi dels contes de Moyà constitueix una part important de l'estudi d'*El mite de Robines*. El llibre de Vidal constata que a la segona dècada dels 50 es produí un gir cap al realisme, que cristallitzà en els tretze relats que formen *A Robines també plou*. Vidal ens parla de la recepció del volum i, un per un, comenta cada relat. Una de les conclusions que en treu és que «Moyà no ens presenta tota la societat rural», ni «ens mostra la vida dura i miserable dels pagesos ni la inclemència de les feines del camp», «sinó que l'espai són les cases senyorials del poble i els personatges són descendents de nissagues antigues» (p. 134).

A part dels contes del volum, hi ha quatre relats que havien romàs inèdits i que es publicaren juntament amb *Viatge al país de les cantàrides*. En aquests i en tres contes sobre «el Menador» fa una crítica mordaç a la figura del dictador. Aquí és on trobam un narrador que es recrea en aspectes cruels i desagradables, tot fent palesa la influència del *tremendisme* celià. Evidentment, no es tracta del millor Llorenç Moyà prosista, però, sense dubte, hi ha aquí el Moyà més atrevit, més combatiu contra el franquisme i contra l'opressió de la societat d'aquest moment. L'escriptor es permet mostrar-nos una realitat desagradable, d'una manera hiperbòlica o esperpèntica. Tanmateix, la paradoxa és que —sigui perquè aquests contes no assolien la qualitat desitjada, sigui perquè el trencament moral dels relats el portà a una certa autocensura— aquestes narracions breus quedaren inèdites i, per tant, sense complir la funció crítica que les havia motivat.

En conjunt, *El mite de Robines* és un assaig complet i aprofundit, ben estructurat i escrit d'una manera clara i entenedora, que ens introdueix en la cara més oculta —o, almenys, més desconeguda— fins ara de l'obra literària de Llorenç Moyà.